

Kongens lystslott og Romerikes kulturlandskap - maleren Joachim Frich

Skrevet av Ellen Johanne Lerberg

Utgangspunktet for denne lille presentasjonen er et oljemaleri som kom for salg i Oslo for noen år siden. Maleriet pirret min nysgjerrighet som kunsthistoriker og med familiebakgrunn i Nannestad. Hvorfor skulle en av nasjonalromantikkenes kunstnere male i Nannestad?

Sommeren 1842 var maleren Joachim Frich i Nannestad. En dag spaserte han langs med elva Leira, på jakt etter interessante motiver. Leirelva bukter seg i utallige svinger, og inne i mellom finnes store og små fossestryk. Landskapet omkring er gammel havbunn, og de karakteristiske høgdedragene gjør kanskje landskapet variert og interessant for en maler? Vi befinner oss i en tid da kunstnerens interesse i stor grad var rettet mot fengslende landskaper fra den norske fjellheimen, eller dramatiske fossefall og vakre fjordarmer med grønt brevann. Ikke mye av dette i Nannestad...

Joachim Christian Geelmuyden Gyldenkrantz Frich (1810-58) vokste opp i et kjøpmannshjem i Bergen. Han var en av flere søsken, og hans første studier var viet teologien. Bergensmannen Lyder Sagen så likevel Frichs talent for tegning, og ga ham noe undervisning.

I årene 1834-36 finner vi Frich ved Kunstakademiet i kongens København. Fra høsten 1836 til juli året etter var Frich elev hos «sambygdingen» Johan Christian Dahl i Dresden. Frich hadde et sterkt ønske om å arbeide som landskapsmaler, og Dahl var virkelig rette person å oppsøke. Seinere på 1830-tallet var Frich i München, og hevdet at det var den mest interessante kunstbyen for tida. Han reiste omkring i Bayerns fjell og i Tyrol, og flere motiver i Frichs malerier stammer fra oppholdene her.

*Adolph Tidemand: Portrett av Joachim Frich, 1830.
Tilhører Oslo Bymuseum*

Etter oppholdet i Bayern reiste Frich tilbake til Norge, og var en av de få norske kunstnerne i sin generasjon som bosatte seg i hjemlandet. Han foretok likevel lengre studiereiser i utlandet, blant annet sammen med kollega Adolph Tidemand.

Frich i Nannestad og Eidsvoll

Så hva i all verden brakte den bereiste Frich til det bakkete landskapet i Nannestad denne sommerdagen i 1842? Det finnes flere kilder som bekrefter at Joachim Frich har vært i Nannestad ved flere anledninger.

I 1836 forteller han i et brev til Adolph Tidemand: «To Portrætter [...], der skal udføres naar jeg er tilbage fra Nannestad og Eidsvold.» Det viser seg at Joachim Frich hadde noen å besøke i Nannestad; i 1831 hadde hans eldre bror Gjert Jansen Frich (1803–1863) blitt utnevnt til personellkapellan i Nannestad. Han var bosatt i Holter i Nannestad, sannsynligvis på Løken, som fungerte som bolig for kapellanen i den søndre delen av sognet.

Under Gjert Frichs virke i Holter fikk blant annet kirkebygget utbedret taket med 1000 nye takstein, og bygningen ble tjærebredd. Kapellan Frich var engasjert i bygdas skoler, og ytret i 1837 stor bekymring over lærer og klokker Ole Andersen i Holter. Mye tydet på at barna ikke lærte det de skulle hos Andersen, blant annet fordi læreren var litt vel glad i sterkt drikke. Andersen fikk 10 riksdaler i bot, men beholdt jobben. Han ga seg ikke som lærer før i 1849.

Kapellanen var, i takt med sin samtid, opptatt av det filantropiske, og i 1839 skrev han til formannskapet i Nannestad og oppfordret til å etablere et «almuebibliotek». Formannskapet fant dette som en god ide, og utnevnte kapellan Frich til «overbibliotekar». Da Frich forlot sognet i 1844, gikk nok biblioteket litt i dvale, og dukket først opp igjen i 1850.

Kapellan Frichs bolig i Holter huset ved flere anledninger ikke bare lillebror Joachim, men etter hvert også hans hustru. Joachim Frich giftet seg i 1841 med sin kusine Divert Reimers (1812–1883). Familien Frich var i hovedsak bosatt i Christiania, men maleren var ofte på reise. Ved flere anledninger «kuret» fruene ved Eidsvold bad, som hadde vært i drift fra 1838.

Johannes Flintoe, etter Joachim Frich: Eidsvold. Tilhører Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design.

Henrik Wergelands pionerarbeid fra 1834 for å få kurbadet i gang, medførte stor helsebringende aktivitet fram mot slutten av 1800-tallet. Blant de kondisjonerte på Østlandet var badeopphold essensielt, og fru Frich besøkte Eidsvold Bad flere ganger. Det er kanskje et slikt besøk som har foranlediget Joachim Frichs malerier med motiver fra Eidsvoll, og som ligger til grunn for trykkene Eidsvold og Udsigt over Vormen taget fra Eidsvoldsbakken i Tønsbergs to plansjeverk Norge fremstillet i Tegninger (1846-48 og 1853-55).

Joachim Frich: Udsigt over Vormen, taget fra Eidsvoldsbakken

Hele artikkelen om «Kongens lystslott og Romerikes kulturlandskap - maleren Joachim Frich» har mange fine bilder, og forteller mye interessant om maleren og hans virke.

Denne artikkelen er en av 17 artikler i den rikt illustrerte boka «*Romerike i dampens tid*», som er på 322 sider, koster kr 400,-, og kan kjøpes på Romerike Historielags Hus. Boka inngår i serien på fem bøker om Romerikes historie, fra middelalderen til dampens tid, og hele serien kan kjøpes til spesialpris kr 1000.

Alle artikler i «Romerike i dampens tid»

1. *Romerike etter 1854*
av Jan E. Horgen
2. *Landbruket 1850-1900 - den første store moderniseringen*
av Tom J. Bauer
3. *Fet - et bygdesamfunn i endring*
av Thomas S. Berg
4. *Strømmen - et tettsted vokser fram*
av Leif Thingsrud
5. *Lillestrøm - kimen til et nytt sentrum*
av Svein Sandnes
6. *Lurkefamilien - ei slekt i Lillestrøm*
av Kari Westbye
7. *Jessheim - et sted blir til*
av Ola H. Fjeldheim
8. *Amerika eller Aker - en kartlegging av utvandringen fra Romerike 1851-1910*
av Elisabeth Koren
9. *Mennesker i utvandringen - tre historier fra Rælingen og Gjerdrum*
av Lene Skovholt og Grete Andersen
10. *Thranebevegelsen på nedre Romerike*
av Nils S. Våge
11. *Formannskapslovene - handlingsrom og modernisering*
av Ola Alsvik
12. *Kirker på Romerike 1850-1900*
av Jan E. Horgen og Kari Westbye
13. *Bygge- og buskikk på Romerike*
av Jan E. Horgen
14. *Dyrkning av Frukttrær og Kjøkkenvækster giver det største Udbytte av Jorden - Hagebruk på Romerike 1850-1900* av Mari Marstein
15. *Sild og poteter - mat og levekår på Romerike 1850-1900*
av Kari Westbye
16. *Pyntesjuka og nøysomme romerikinger - om drakthistorie*
av Bjørn S. H. Haugen
17. *Kongens lystslott og Romerikes kulturlandskap - maleren Joachim Frich*
av Ellen J. Lerberg

